

WIEDZA STUDENTÓW INSTYTUTU PIELĘGNIARSTWA PAŃSTWOWEJ MEDYCZNEJ WYŻSZEJ SZKOŁY ZAWODOWEJ W OPOLU DOTYCZĄCA ZAPOBIEGANIA PRÓCHNICY ZĘBÓW U DZIECI

The knowledge of the nursing students of Public Higher Medical Professional School in Opole towards the prevention of dental caries in children

ANNA KLIMCZYK^{A-F}JOANNA TARKOWSKA^{A-F}Instytut Pielęgniarstwa, Państwowa Medyczna Wyższa
Szkoła Zawodowa w Opolu

A- przygotowanie projektu badania (study design), B- zbieranie danych (data collection), C- analiza statystyczna (statistical analysis), D- interpretacja danych (data interpretation), E- przygotowanie maszynopisu (manuscript preparation), F- opracowanie piśmiennictwa (literature search), G- pozyskanie funduszy (funds collection)

Streszczenie

Wstęp: Próchnica zębów jest chorobą społeczną o szerokim zasięgu. Chorują na nią zarówno dzieci, jak i osoby dorosłe. Wysoka zapadalność na próchnicę jest efektem niewłaściwej higieny i braku podejmowania leczenia stomatologicznego u małych dzieci. W związku z tym bardzo ważną okazuje się wiedza studentów pielęgniarstwa na temat zapobiegania próchnicy zębów, zwłaszcza u dzieci.

Cel pracy: Zbadanie wiedzy studentów PMWSZ w Opolu, potencjalnych rodziców, dotyczącej próchnicy zębów u dzieci i metod jej zapobiegania.

Materiał i metody: Badanie przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego wśród 100 studentów pielęgniarstwa PMWSZ w Opolu.

Wyniki: Większość grupy badawczej miała 20-25 lat (89%). Zdecydowana większość ankietowanych posiada odpowiednią wiedzę na temat zapobiegania próchnicy, profilaktycznych wizyt u stomatologa i właściwej pielęgnacji jamy ustnej.

Wnioski: Wiedza studentów pielęgniarstwa dotycząca zapobiegania próchnicy zębów u dzieci jest zadowalająca. Wszyscy badani studenci mają świadomość, że próchnicy można zapobiec. Profilaktyka polega głównie na edukacji zdrowotnej i należy ją rozpocząć już u kobiet w ciąży. Ponieważ prawie połowa badanych nie wie, że dziecko po ukończeniu 5 roku może używać także innych produktów do higieny jamy ustnej poza szczoteczką i pastą do zębów. Należy poszerzyć wiedzę w tym zakresie. Uzupełnienia wymaga także wiedza osób ankietowanych dotycząca lakowania i lakierowania zębów w ramach profilaktyki fluorkowej.

Słowa kluczowe: próchnica zębów, dzieci, profilaktyka, studenci.

Summary

Background: Dental caries is a disease in society. Both children and adults, suffer from this disease. The reason is the lack of dental caries and dental health in children. Therefore, lead education on caries prevention especially in children.

Aim of the study: To check the potential parents - the students' knowledge level of prevention methods in the children dental caries.

Material and methods: The survey was conducted among 100 nursing students of the Public Higher Medical Professional School in Opole.

Results: The majority of respondents were 20-25 years old (89%). The vast majority of respondents had adequate knowledge on how to prevent from the tooth decay, how to provide the appropriate oral care and do preventive dental visit.

Conclusions: Knowledge nursing students on the prevention of dental caries in children is satisfactory. All subjects the students are aware that tooth decay can be prevented. Prevention is health education and must start in pregnant women. Almost half of the respondents did not know that the child after completing five years of age can also use other products for oral hygiene beyond the brush and toothpaste. Complement requires knowledge of the respondents regarding sealing and coating the teeth against caries prevention.

Keywords: dental caries, children, prevention, students.

Wstęp

Próchnica zębów jest znaczącym problemem społecznym. Występuje we wszystkich krajach i jest ściśle związana z warunkami cywilizacyjnymi. W Polsce dotyczy ponad 50 % trzylatków i około 90 % sześciolatków [1]. Na powstanie jej i rozwój mają wpływ niewłaściwe zachowania zdrowotne i złe nawyki żywieniowe. Próchnica może rozpocząć się już w pierwszym wyrzynającym się zębie mlecznym, w pierwszym roku życia dziecka i zaatakować kolejne wyrzynające się zęby, co w konsekwencji prowadzi do przedwczesnej ich utraty. Zniszczone próchniczo zęby mleczne powodują infekowanie próchnicze zębów stałych. Podatność zębów na próchnicę kształtuje się już w okresie płodowym i związana jest z odżywianiem się matki w czasie ciąży [2]. Częstość występowania próchnicy może ulec redukcji wskutek poszerzenia wiedzy na temat zachowań prozdrowotnych i równoczesnego prowadzenia działań profilaktycznych. Do powstania prawidłowych zachowań zdrowotnych konieczna jest wiedza, dlatego w działaniach tych oczekuje się udziału studentów kierunków medycznych [3]. Ważnym elementem profilaktyki stomatologicznej jest prawidłowa dieta, na którą składają się: odpowiedni poziom składników mineralnych, odżywczych i witamin oraz racjonalne dawkowanie cukrów i odpowiednia konsystencja pożywienia. Edukację prozdrowotną matki należy rozpocząć już w okresie ciąży [4]. Oprócz świadomości zdrowotnej rodziców ważną jest praktyczna realizacja właściwych nawyków higienicznych i żywieniowych, na co zwracają uwagę Kaczmarek i wsp. [5].

Cel pracy

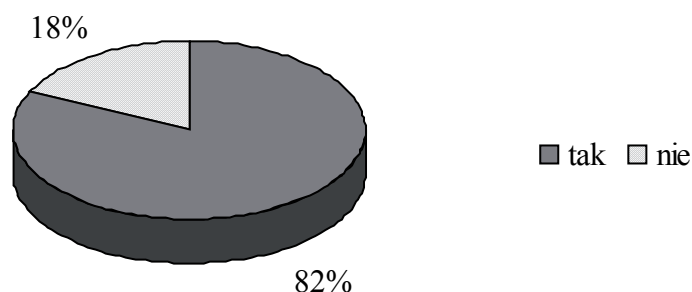
Celem pracy było zbadanie wiedzy studentów Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej (PMWSZ) w Opolu, potencjalnych rodziców, dotyczącej próchnicy zębów u dzieci i metod jej zapobiegania.

Materiał i metody

Badania zostały przeprowadzone na przełomie listopada i grudnia 2012 roku. Grupę badawczą liczącą 100 osób stanowili studenci Instytutu Pielęgniarstwa PMWSZ w Opolu. Większość grupy badawczej mieściła się w przedziale wiekowym 20-25 lat (89 %), osoby w przedziale wiekowym 25-35 lat stanowiły 11 %. 56 % osób badanych pochodziło z miast, a 44 % z terenów wiejskich. W pracy posłużono się metodą sondażu diagnostycznego. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety opracowany na potrzeby pracy przez jej autorów. Kwestionariusz zawierał 10 zamkniętych pytań, które pozwoliły określić poziom wiedzy studentów dotyczący profilaktyki próchnicy zębów u dzieci. Uzyskane wyniki badań poddano analizie statystycznej. Do oceny różnic bądź zależności między analizowanymi parametrami niemierzalnymi użyto testu χ^2 . Istotność statystyczną badanych zmiennych przyjęto przy $p < 0,05$.

Wyniki badań

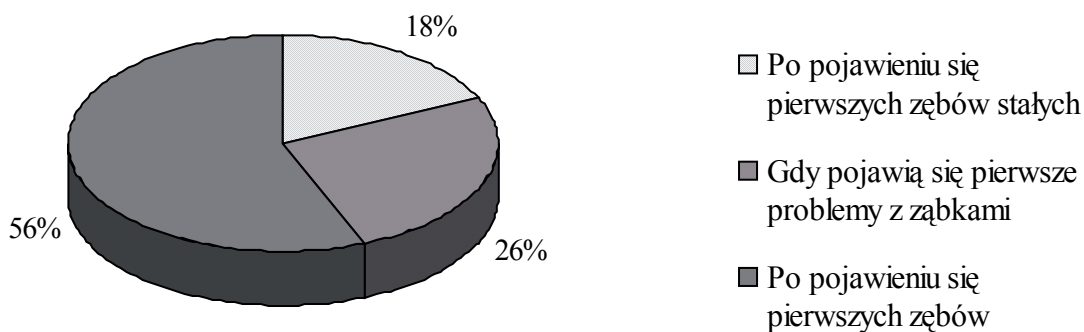
Wszyscy badani studenci (100 %) wiedzą, że próchnica jest zagrożeniem dla słabo zmineralizowanych zębów mlecznych dziecka i, że zęby należy czyścić od momentu pojawienia się pierwszych ząbków mlecznych. Ankietowani w zdecydowanej większości (89 %) wiedzą także, że zabiegi higieniczne w bezzębnej jamie ustnej dziecka należy wykonywać po każdym karmieniu. Również zdecydowana większość (82 %) respondentów zdaje sobie sprawę z tego, że ilość i rodzaj pokarmów spożywanych przez matkę w czasie ciąży ma wpływ na stan zdrowia zębów dziecka. Niedobory białka, witamin i składników mineralnych, przy nadmiarze węglowodanów powodują bowiem gorszą mineralizację zębów dziecka. 18% badanych uważa jednak, że ma to znaczenie tylko dla stanu zębów matki (wykres 1).

Wykres 1. Wpływ pokarmów spożywanych przez matkę w czasie ciąży na stan zdrowia zębów dziecka

Według 92 % ankietowanych zęby mleczne warto leczyć ze względu na przyszły stan zębów stałych. 8 % respondentów uważa, że stan zębów mlecznych nie ma wpływu na zęby stałe i nie warto podejmować leczenia. W badanej grupie studentów – 56 % jest zdania, że dziecko należy przyzwyczajać do regularnych wizyt u stomatologa od momentu pojawienia

się pierwszych ząbków mlecznych. 18 % uważa, że do dentysty powinno się zaprowadzić dziecko dopiero po pojawieniu się pierwszych zębów stałych, a 26% ankietowanych, że z usług stomatologa dziecko powinno skorzystać dopiero po pojawieniu się pierwszych problemów z ząbkami (wykres 2).

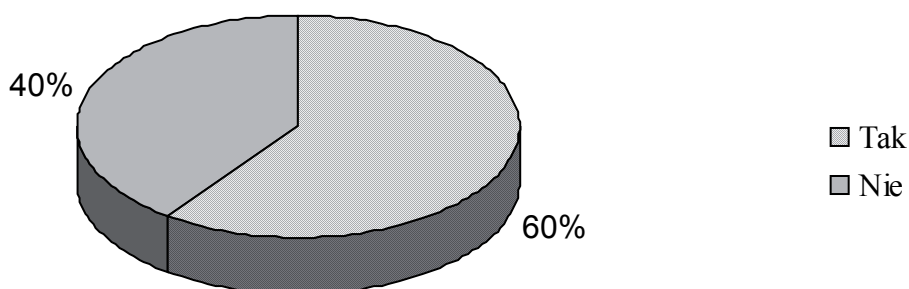

Wykres 2. Terminy pierwszej wizyty dziecka u stomatologa według ankietowanych

Istotną statystycznie zależność zaobserwowano między miejscem zamieszkania studentów, a deklarowaną wiedzą dotyczącą pierwszej wizyty dziecka u stomatologa ($p = 0,02960$).

Ponad połowa badanych (60 %) wie, że dziecko po ukończeniu piątego roku życia, oprócz szczoteczki

i pasty może używać także innych produktów do czyszczenia zębów, np. nici dentystycznej czy płukanki. Duża grupa ankietowanych (40 %), uważa jednak, że dziecko w tym wieku może używać jedynie szczoteczki i pasty (wykres 3).

Wykres 3. Możliwość używania przez dzieci produktów do czyszczenia zębów, innych niż szczoteczka i pasta

Według 72 % badanych dziecko powinno szczotkować zęby 2 razy dziennie przez 2-3 minuty, a 28 % ankietowanych twierdzi, że jedna minuta szczotkowania zębów po każdym posiłku jest wystarczająca, aby zęby były zdrowe. Istotną statystycznie zależność zaobserwowano między wskazaną możliwością stosowania przez dziecko innych produktów do higieny jamy ustnej a ilością szczotkowania zębów ($p = 0,04257$).

W zapobieganiu próchnicy stomatologia oferuje także praktykę fluorkową. Spośród badanych osób 20 % uważa że, aby zapobiec próchnicy, zęby mleczne należy lakierować, natomiast 80 % badanych twierdzi, że powinno się je lakować.

Dyskusja

W polskiej literaturze przedmiotu brak jest przykładu podobnych badań prowadzonych wśród studentów szkół medycznych. Wcześniej badano już wiedzę i zachowania zdrowotne studentów stomatologii i medycyny, ale w odniesieniu do swoich własnych działań. Badania podobne do naszych były przeprowadzane jedynie w grupach matek i opiekunów dzieci do lat 3 i w wieku przedszkolnym. W pracy nie analizowano artykułów anglojęzycznych, opierano się na piśmiennictwie polskojęzycznym.

Przeprowadzone przez nas badania wskazują, że poziom wiedzy studentów pielęgniarstwa dotyczący zapobiegania próchnicy zębów u dzieci jest zadawalający. Badani mają świadomość, że próchnicy można zapobiec, a istotną rolę w tym względzie odgrywa indywidualna edukacja każdej osoby. Prawie wszyscy badani studenci wiedzą, że zęby mleczne warto leczyć, z uwagi na przyszły stan zębów stałych. Natomiast niepokojące jest, że znaczny odsetek badanych był przekonany, że nie warto troszczyć się o zęby mleczne, ponieważ są szybko zastępowane zębami stałymi [6].

Działania zapobiegające tworzeniu się próchnicy u dzieci w szczególności należą do rodziców dziecka i powinni oni posiadać szeroką wiedzę na ten temat. Higieniczne zachowania należy wdrażać już zanim wyrzną się pierwsze zęby. Prowadzone przez nas badania wykazały, że znaczny odsetek studentów wie, że po każdym karmieniu należy wykonywać w bezbólej jamie ustnej dziecka zabiegi higieniczne. Celem ich jest usunięcie resztek pokarmu z ząbków jamy ustnej, co zapobiega także kolonizacji drożdżaków i powstawaniu pleśniawek. Z badań Grzesiak i wsp. wynika, że zabiegi takie wykonywała mniej, niż połowa badanych matek [4]. Wszyscy ankietowani studenci mają świadomość, że zęby dziecka należy czyścić od momentu pojawienia się pierwszych ząbków mlecznych. Podobne wyniki uzyskały z wcześniej przeprowadzonych badań matek Wierzbicka i wsp. oraz Grzesiak i wsp. [4,7]. Rodzice jako pierwsi edukatorzy, powinni kształtować u dzieci nawyk systematycznego czyszczenia zębów z użyciem szczoteczki i pasty. Szczotkowanie zębów jest najskuteczniejszą metodą usuwania bakteryjnej płytki nazębnej. Badania nasze wykazały, że mycie zębów dwa razy dziennie przez 2-3 minuty zdecydowana większość studentów uznaje za wystarczające działania

profilaktyczne. W badaniach Wędrychowicz-Welman taką samą częstotliwość mycia zębów za prawidłową uznaje podobny odsetek badanych (81 %) [8]. Dane te zbliżone są do obserwacji również innych autorów [9]. Istotnym elementem profilaktyki są regularne wizyty u stomatologa, od momentu pojawienia się pierwszych ząbków mlecznych. Z naszych badań wynika, że połowa ankietowanych studentów posiada taką wiedzę. Pokrywa się to z badaniami Wierzbickiej i wsp. [7]. Oprócz rodziny najbardziej odpowiednim miejscem do realizacji programów promocji zdrowia jamy ustnej u dzieci są przedszkole i szkoła. W każdym z tych miejsc dziecko i rodzice spotkają pielęgniarki i dlatego powinny one posiadać odpowiednią wiedzę, aby móc uczestniczyć w programach profilaktycznych.

Wnioski

Wiedza studentów pielęgniarstwa dotycząca zapobiegania próchnicy zębów u dzieci jest zadowalająca. Wszyscy badani studenci wiedzą, że próchnicy można zapobiec. Profilaktyka polega głównie na edukacji zdrowotnej i należy ją rozpocząć już u kobiet w ciąży. Ponieważ prawie połowa badanych nie wie, że dziecko po ukończeniu 5 roku może używać także innych produktów do higieny jamy ustnej poza szczoteczką i pastą do zębów należy poszerzyć wiedzę w tym zakresie. Uzupełnienia wymaga także wiedza osób ankietowanych dotycząca lakowania i lakierowania zębów w ramach profilaktyki fluorkowej.

Piśmiennictwo

1. Raport Ministra Zdrowia. Monitorowanie stanu zdrowia jamy ustnej populacji polskiej w latach 2013-2015 [cyt. 13.05.2013]. Dostępny na URL: http://www.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/docs/konkurtmd_20130318_jamyustn_oglopd.pdf
2. Opydo-Szymiczek J, Borysewicz - Lewicka M. Opieka stomatologiczna nad kobietą w ciąży w aspekcie profilaktyki próchnicy. *Czas Stomatol* 2005; 58 (3):188-93.
3. Kaczmarek U, Mysiak-Dębska M, Dębska-Łasut K. Wiedza i zachowania prozdrowotne dotyczące jamy ustnej studentów pierwszych lat studiów stomatologii i medycyny. *Dental and Medical Problems* 2011; 48: 532-540.
4. Grzesiak I, Kaczmarek U. Wiedza prozdrowotna matek i świadomość stanu uzębienia ich dzieci w wieku do 3 lat. *Dent Med Probl* 2004; 41: 59-66.
5. Kaczmarek U, Grzesiak I. Częstość i intensywność próchnicy u dzieci do 3 r.ż. ze żłobków wrocławskich. *Porad Stomatol* 2005; 9: 4-7.
6. Zanio-Kulaszewska A, Zduniak A, Zawadziński M, Jodkowska E. Ocena świadomości stomatologicznej matek dzieci sześciolletnich w województwie mazowieckim. *Nowa Pediatr* 2012; 2: 32-39.
7. Wierzbicka M, Szatko F, Pierzynowska E, Zawadziński M, Dybizańska E, Małkiewicz E, Ganowicz M, Strużycka I, Iwanicka-Frankowska E. Świadomość i zachowania zdrowotne matek małych dzieci w Polsce z początkiem nowego tysiąclecia. *Stomatol Współcz* 2003; 10, 4: 8-12.
8. Wędrychowicz-Welman A, Prymas A, Lewandowski P, Uram K. Stan jamy ustnej i stomatologiczne zachowania prozdrowotne studentów stomatologii. *Dent Med Probl* 2006; 43: 222-227.

9. Iwanicka-Grzegorek E, Kępa-Prokopienko J, Pierzynowska E. Świadomość zdrowotna rodziców dzieci w wieku przedszkolnym – badanie ankietowe. *Nowa Stomatol* 2007; 1: 8–12.

Adres do korespondencji:

mgr Anna Klimczyk

Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu

ul. Katowicka 68, 45-060 Opole

Tel. 784 784 125

E-mail: annazaleszczuk-klimczyk@wp.pl

Praca wpłynęła do redakcji: 08.07.2013r.

Po recenzji: 30.07.2013r.

Zaakceptowana do druku: 05.08.2013r.